

ДАХНОВА

Олена Євгенівна
elenadakhnova@gmail.com

МАТРОСОВА

Людмила Миколаївна
ludochka.prof53@gmail.com

ШЕВЧЕНКО

Валерія Сергіївна

к.е.н., доцент, Харківський
інститут фінансів Київського
національного торговельно-
економічного університетуд.е.н., доцент, Харківський інститут
фінансів Київського національного
торговельно-економічного
університетустудент, Харківський інститут
фінансів Київського національного
торговельно-економічного
університету

УДК 336.226.11

ФІСКАЛЬНА РОЛЬ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

THE FISCAL ROLE OF THE PERSONAL INCOME TAX IN UKRAINE

У статті досліджено фіскальну роль податку на доходи фізичних осіб в Україні у сучасних економічних умовах. Розраховані показники, що відображають динаміку і структуру надходжень ПДФО до державного та місцевих бюджетів України за період 2015-2017 рр.. Результати дослідження свідчать про фіскальну значущість ПДФО у формуванні доходної частини бюджетів. Шляхи підвищення ефективності справляння ПДФО мають бути зосереджені на зниженні податкового навантаження на трудові доходи населення, детінізації заробітних плат, збільшенні реальних доходів населення та розширенні бази оподаткування ПДФО.

* * *

В статье исследована фискальная роль налога на доходы физических лиц в Украине в современных экономических условиях. Рассчитаны показатели, отражающие динамику и структуру поступлений НДФЛ в государственный и местные бюджеты Украины за период 2015-2017 гг.. Результаты исследования свидетельствуют о фискальной значимости НДФЛ в формировании доходной части бюджетов. Пути повышения эффективности взимания НДФЛ должны быть сосредоточены на снижении налоговой нагрузки на трудовые доходы населения, детенизации заработных плат, увеличении реальных доходов населения и расширении базы налогообложения НДФЛ.

* * *

Introduction. The importance of the problems of taxation of personal income given to the fiscal value of the tax on personal income in the formation of the revenue base of budgets of different levels. The instability of the tax legislation of Ukraine need regular monitoring of the fiscal and social effects of reforming the income taxation of citizens.

The purpose of the article is to study of the fiscal role of personal income tax in Ukraine in the modern economic conditions.

Results. The fiscal role of the personal income tax of Ukraine in period 2015-2017 are analyzes. The indicators of dynamics and structure of the personal income tax to the state and local budgets of Ukraine are calculated. The PIT holds a significant place in the revenue base of local budgets: more than 50 % in tax revenues and almost half of the revenue part of local budgets (excluding intergovernmental transfers). The share of PIT in the tax revenues of the State Budget is more than 11 % and each year increases slightly. In the structure of the personal income tax the largest share is taken by PIT from the income of the tax payer in the form of wages (over 70 %). Their share during the investigated period increased by 6,44 %. Among other components of the taxation base of the PIT the military tax is significant, its share ranges from 9,16 % to 8,11 % and tends to decrease.

Conclusion. The personal income tax is an the main fiscal tax on the local level. In the modern economic conditions, the share of personal income tax in the structure of local budget revenues is 48,22 %, of the state budget is 9,53 %. Ways to improve the efficiency of collecting PITs should be focused on reducing the tax burden on labor income of the population, legalization of wages, increasing real incomes and expanding the tax base of PIT.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, державний бюджет, місцеві бюджети, доходи бюджетів, податкові надходження

Ключевые слова: налог на доходы физических лиц, государственный бюджет, местные бюджеты, доходы местных бюджетов, налоговые поступления

Keywords: personal income tax, state budget, local budgets, budget revenues, tax revenues

ВСТУП

Актуальність проблем оподаткування доходів фізичних осіб зумовлена фіскальним значенням податку на доходи фізичних осіб у формуванні доходної бази бюджетів різних рівнів. Дослідженню теоретичних та практичних аспектів реформування податку на доходи фізичних осіб присвячено чимало праць вітчизняних вчених. Серед останніх публікацій особливої уваги заслуговують дослідження Ю. Сибірянської, П. Пірнікози [4, 5], Л.В. Юрчишеної [6] та інших. В той же

час нестабільність податкового законодавства України потребує постійного моніторингу фіскальних та соціальних ефектів реформування прибуткового оподаткування громадян.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні фіскальної ролі податку на доходи фізичних осіб в Україні у сучасних економічних умовах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою дослідження виступають наукові праці вітчизняних фа-

хівців у податковій та бюджетній сфері, а також звітність Державної фіскальної служби України та Державної казначейської служби України. При проведенні дослідження використані методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) належить до загальнодержавних податків. Порядок його оподаткування регулюється розділом IV Податкового кодексу України [3]. Платниками податку є: фізична особа-резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи; фізична особа-нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні; податковий агент.

З моменту прийняття Податкового кодексу України механізм справляння ПДФО зазнавав неодноразових змін: змінювалась як ставка податку, так і база оподаткування [4, с. 7]. Починаючи з 2016 р. базову ставку було уніфіковано, вона становить 18 %. Крім того, існують додаткові ставки:

- 0 % (дохід від продажу не частіше одного разу на рік майна – рухомого (легковий автомобіль, мотоцикл, мопед) та нерухомого (що перебувало у власності більше 3 років чи було отримане у спадщину);

- 5 % (дохід від продажу більше ніж одного об'єкта рухомого, нерухомого майна та незавершеного будівництва протягом року, дивіденди від платника податку на прибуток).

Бюджетним кодексом України [1] визначено особливості розподілу ПДФО між бюджетами. Так, ПДФО, що сплачується (перераховується) на відповідній території України (крім ПДФО, нарахованого у вигляді процентів на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, на вклад (депозит) члена кредитної спілки у кредитній спілці), розподіляється між бюджетами у таких розмірах:

- 25% – доходи Державного бюджету України

(п. 1 ч. 2 ст. 29 БК);

- 15% – доходи бюджету АР Крим та обласних бюджетів (п. 1 ч. 1 ст. 66 БК);

- 60% – доходи бюджетів міст республіканського АР Крим та обласного значення, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад (п. 1 ч. 1 ст. 64 БК).

Не входять до такого розподілу території міст Києва та Севастополя, для яких розподіл податку визначений п. 1 ч. 1 ст. 64 БК.

ПДФО, що сплачується (перераховується) на території міста Києва, розподіляється між бюджетами у таких розмірах:

- 60% – доходи Державного бюджету України (п. 1 ч. 2 ст. 29 БК);

- 40% – доходи бюджету міста Києва.

ПДФО, що сплачується (перераховується) на території міста Севастополя, повністю надходить в бюджет цього міста.

Згідно зі ст. 69 Бюджетного кодексу України доходи бюджетів міст районного значення, сільських, селищних бюджетів не наповнюються податком на доходи фізичних осіб (ПДФО).

До доходів Державного бюджету України відносяться в повному обсязі ПДФО, нарахований у вигляді процентів на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, проценти на вклад (депозит) члена кредитної спілки у кредитній спілці.

Отже, проаналізуємо співвідношення надходжень ПДФО до бюджетів різних рівнів за період 2015-2017 рр. (табл. 1).

Розраховані дані демонструють визначені Бюджетним Кодексом особливості розподілу податку на доходи фізичних осіб між Державним та місцевими бюджетами України. Більше детальніший аналіз питомої ваги ПДФО у доходах бюджетів в динаміці подано у табл. 2.

Таблиця 1

Співвідношення надходжень ПДФО до бюджетів різних рівнів, % [розраховано за даними [2]]

Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Державний бюджет	45,07	43,10	40,41
Місцеві бюджети	54,93	56,90	59,59
Зведений бюджет	100,00	100,00	100,00

Таблиця 2

Динаміка питомої ваги ПДФО у доходах Державного та місцевих бюджетів за 2015-2017 рр., млн. грн.

[розраховано за даними [2]]

Показник	2015 рік		2016 рік		2017 рік	
	Державний бюджет	Місцеві бюджети	Державний бюджет	Місцеві бюджети	Державний бюджет	Місцеві бюджети
Податок та збір на доходи фізичних осіб	45 061,99	54 921,18	59 810,47	78 971,32	75 033,40	110 652,73
Податкові надходження	409 417,54	98 218,36	503 879,43	146 902,25	627 153,69	201 005,13
Разом доходів (без урахування міжбюджетних трансфертів)	531 550,76	120 480,23	612 111,64	170 747,85	787 474,15	229 495,36
Частка ПДФО у податкових надходженнях, %	11,01	55,92	11,87	53,76	11,96	55,05
Частка ПДФО у доходах, %	8,48	45,59	9,77	46,25	9,53	48,22

Як бачимо, ПДФО посідає вагоме місце у доходній базі місцевих бюджетів: понад 50 % у податкових надходженнях та майже половина доходної частини місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних

трансфертів). Щодо питомої ваги ПДФО у податкових надходженнях Державного бюджету, слід зазначити, що його частка складає понад 11 % та з кожним роком трохи збільшується. Отже, можна зробити висновок

про суттєве фіскальне значення ПДФО в Україні.

Далі розглянемо структуру податку на доходи фізичних осіб у розрізі складових його бази оподаткування (табл. 3).

Аналіз показників табл. 3 свідчить про те, що лівову частку займає ПДФО, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати. При чому його частка з кожним роком зростає. Це можна пояснити збільшенням, перш за все,

бази оподаткування, адже мінімальна зарплата за цей період зросла з 1218 грн. до 3200 грн., тобто у 2,6 рази. При цьому значно скоротилась кількість платників, які мають право на податкову соціальну пільгу, що також вплинуло на зростання надходжень ПДФО у вигляді заробітної плати. Відповідно усі інші складові бази оподаткування ПДФО протягом досліджуваного періоду мали тенденцію що скорочення.

Таблиця 3

Структура надходжень ПДФО до зведеного бюджету України, % [розраховано за даними [2]]

Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати	68,81	71,11	75,25
Податок на доходи фізичних осіб з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу, що сплачується податковими агентами	4,66	5,96	5,21
Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку інших ніж заробітна плата	5,92	6,64	6,19
Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується фізичними особами за результатами річного декларування	2,14	2,15	1,93
Податок на доходи фізичних осіб із доходу у вигляді процентів	8,22	5,53	3,24
Податок на доходи фізичних осіб від оподаткування пенсійних виплат або щомісячного довічного грошового утримання, що сплачується (перераховується) згідно з Податковим кодексом України	1,09	0,29	0,07
Військовий збір	9,16	8,32	8,11
Податок та збір на доходи фізичних осіб (всього)	100,00	100,00	100,00

ВИСНОВКИ

За результатами аналізу динаміки та структури надходжень ПДФО до державного та місцевих бюджетів України за період 2015-2017 рр. можна зробити наступні висновки:

1) податок на доходи фізичних осіб виступає основним бюджетоутворюючим податком на місцевому рівні. В сучасних економічних умовах частка ПДФО у структурі доходів місцевих бюджетів складає 48,22 %, державного бюджету – 9,53%;

2) у структурі ПДФО за видами оподатковуваних доходів домінують надходження від трудових доходів (понад 70 %), при чому їх частка протягом досліджуваного періоду зросла на 6,44 %;

3) серед інших складових бази оподаткування ПДФО суттєве значення має військовий збір, його частка коливається від 9,16 % до 8,11 % та має тенденцію до скорочення.

Підсумовуючи відзначимо, що податок на доходи фізичних осіб має значну фіскальну роль у формуванні дохідної частини бюджетів. Шляхи підвищення ефективності справляння ПДФО мають бути зосереджені на зниженні податкового навантаження на трудові доходи населення, детінізації заробітних плат, збільшенні реальних доходів населення та розширенні бази оподаткування ПДФО.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. №2456-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws> (дата звернення 25.10.2018).

2. Звітність про виконання бюджетів. Державна казначейська служба України. URL: <http://www.treasury.gov.ua>

(дата звернення 26.10.2018).

3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. №2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/> (дата звернення 25.10.2018).

4. Сибірянська Ю., Пірнікоза П. Тренди в динаміці податку на доходи фізичних осіб у 2011-2016 роках. К.: Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. 2017. 28 с.

5. Сибірянська Ю., Пірнікоза П. Фіскальні та соціальні ефекти реформування податку на доходи фізичних осіб в Україні. К.: Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. 2017. 32 с.

6. Юрчишена Л.В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України. Фінанси, облік, банки. 2016. № 1(21). С. 215-224.

References

1. Budget Codex of Ukraine: Law of Ukraine from 08.07.2010. No 2456-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws> (date of reference 25.10.2018).

2. Report on budget execution. State Treasury of Ukraine. URL: <http://www.treasury.gov.ua> (last accessed: 26.10.2018).

3. Tax Codex of Ukraine: Law of Ukraine from 02.12.2010. № 2755-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws> (last accessed: 25.10.2018).

4. Sybirianska Yu., Pirnykoza P. Trends in the dynamics of the personal income tax in 2011-2016. Kyiv: Financial and Economic Analysis Office in the VRU. 2017. 28 p. (in Ukrainian).

5. Sybirianska Yu., Pirnykoza P. The fiscal and social effects of tax reform on individuals' incomes in Ukraine. Kyiv: Financial and Economic Analysis Office in the VRU. 2017. 32 p. (in Ukrainian).

6. Yurchishena L. Tax on income of individuals: the mechanism of collection and source revenue budget of Ukraine. Finance, accounting, banks. 2016. № 1(21). pp. 215-224 (in Ukrainian).